
Г, ОЧЫ

ЛЕНИН-УЛЬЯНОВ ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ

МОСКВА

1926

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СОЮЗА ССР

Алт.

2-370a Яр үстүнийг пролетарийлары бириклэгэр!

Г. О Ч Ы

Л Е Н И Н

(УЛЬЯНОВ)

ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ

под редакцией М. А. Борисова

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР

МОСКВА—1926

Книга набрана и отпечатана
на Книжной Фабрике Цент-
рального Издательства На-
родов СССР. Москва, Шлю-
зовая набережная, 162, в
количестве 5.000 экзempl.

Главлит № 63.367.

В. И. Ленин (үч жаштуда)

Владимир Ильичты Ленинды Володя Ульянов дэп адазы-была энэзи айдатан болгон. Аанг тынг оинчыгынан ары, биргэ үрэнгэн үрэнчиктэри, база үрэдүүчилэр аны аныйдоок адагандар болгон.

Владимир Ильич Ленин дэп нэдэн ары адалган дээ? Ончо јэр үстүнинг калыгы аны анийда адагандар революциядыг иштэринен ары, качан Сибирдэ есылка-да болгондо, Лена дэп баятыг јанда јатканан ары ол Ленин дэп адалган.

Володя Ульянов кўчў жакында кўп саба-
зын куштуг јимыркаларын јууп, јаланда куш-
тар андап, балыктайтан болгон.

Ол-ок чакта ол школдо ўрэнгэн. Ўрэдўў-

В. И. Ленин (ўрэнип турганда).

чилэрдин сўзин угуп ончо ўрэнчиктэрдэн
јакшы ўрэнип, бичиктэрди кўп кычыратан
болгон. Гимназия дэп школдон чыканда

јакшы үрэнгэнинэн ары ол мактулу кат алган, база алтын медал. Јайгыда суға кирип, балыктац айиндала күндәрди эртизэтэн болгон.

Гимназия дэп школды үренип чыканап ала, ончо калык Володя дэбэй, адазынын адымнап айдатандар болгон „Владимир Ильич Ленин“ дэп.

Бир катап јайдын күнүндэ Владимир Ильич Ленин кармактарын албалып балык андаирга, аракы јазайтан Сибирский дэп заводтыг јаана барган. Ол заводтыг тутканыннын ичиндэ казылган сулу оролор болгон. Владимир Ильич Ленин ол оролордо кармактарын тўжүрүп-јадып бои кожо тўшпарбазынба. Јэ, анымнап база биргэ болгон балаан кыйгырганын угала јуукта турган заводтон ишмекчи кэлип Владимир Ильич Ленинды өлүмнэн алчыкан. Күс күндәрдэ Володя үйдэ оттурбайтан, јаланга барып куштарга тузак тургузатан, бир катап боинын јэрининг јаанда тузак тиктядып биргэ јүрэтэн баламнап кэрижип алала соктурбалган.

Кыш тужунда Володя боинын ойноп јатан баалдарымнан, кардан јилгаяктар јазап алып, јилып ойнойтодор. Тыг бааш-

В. И. Ленин (балыктап жат)

так болгон, анан ары адазы энэзинэ канча канча катап соктуратан. Ада энэзининг бир таныш Моторин дэп үрэдүүчи кижиги

болгон, ол аларга бош-ло чакта, тамгажын айльдап кэлэгэн болгон. Бир катап ол үрэдүүчи (Моторин) кэлтир, сэбиндэ кожо французский калаш акэлтир, Володя аны көрбалагэлэнг, качан ол ада энэзинэ кирпарганда алып суксалганынанг ары соктуруп пожогон. Экинчи катап Володя ол-ок Моторининг калашторына чөптөр урсалып ада энэзинэ соктуруп-ок пожогон. Володяан биргэ үрэнгэн үрэнчиктин сөөги Нефёдов, күчүдэги школдо биргэ үрэнгэндэги жүрүмин айдат: „ончо школдогы үрэнчиктэрдинг баншактангандарын боина алтан дэп“.

Бир ишмэкчи оруе комунист партианг, Володя Ульяновты күчүүнэн-ала билип айдат: „Мэн бир катап боимнынг кэрэктэ-римнэнг ары, аанг улу ачазына Александр Ильичкэ баргам, Александр Ильич революци-адынг кэрэгин иштэгэнэнг ары, ончо јэр үстүнинг ишмэкчилэри, краачылары јакшы јатсын дэп, Александр III дэп улу Каанга бажын кэстиргэн.“ Мэн Симбирек дэп ту-раа агаштар аразынча јеткэмдэ 7 час болгон, маа бир он эки, он үч јашту күчү бала туш-таган. Эки јардынынг экилэзиндэ кармактар болгон. Мэн анан кайда Александр Ильич

јадып турганын сурадым. Ол маа бирдэ нэмэ айтпай тўрчэ болгон кийндэ кыйгыр-бигэн «Сапа!» дэп. Оло тушка колында мылтыкту бистинг јаныбискэ Александр Ильич јэткэлгэн.

Ананг мэн боимды айткам кэм мэн, ол мэни кычырып боинынг үйүнэ алпарган, балачак бисти эжэ кэльтир, ачазы Александр Ильич

В. И. Ленин (карындажынын үйиндэ) ≡

ол балаадан сураган; „сэн нэрэ боо кожо једип келдин?“ дэп. Ол айткан; „сэр кэлгэндэ мэн кожо једиш кэлдим дэгэн“.

Анан ачазы маа айткан: „бу мөнин карындажым үрөнип турган классический гимназиядын 3 класста, школды пождор болзо ол присяжный поверенный болор“ дөп. Ачазынын айтканын угала бала маа колун бэрэлэ тын тудуп, анан ачазына айткан: „сөн билбөязын мөөн нэ болотонымды“ дөгөн, тэгинен тэгин эрмөктөбө тэйлэ бала чыкпарган. Анын кийндэ ол тамгажын бисминэн кожо болотон, бис эрмөктэжип оттурганыкта ол төжөктинг јанында тым тыгдап бир нэмэ айтпай угуп оттуратан болгон. Ачазы аа айткан: „нэ билтјатан нэмэлэринди эрмөктэ дөп, бу кижі бирдэ јэргэ сөс чыгарбас дөгөн“. Анан Володя эрмөктэйбергән, мән аан эрмөгін угуп тын кайкадым, бои бала болзо эрмөги јаан-ла кижидийнди болды, салыптап, сананып мөндөбөй эрмөктөди. Качан јаныстан јүргөмдө, ол јаныма кэлип тамгажын-ла мәнэн сурайтан болгон пөктө оттуртјатан кижиләрди катан ары, анан ары бистин эрмөктәр көп болотон. Эрмөк аразында ол мәнэн база сурайтан: „мөөн адам тарукажын сүп јат, мән аны сүүбөй јадым, мән анан ары виноват болорымба“ дөгөн? Нэрэ болтон тэгөмдө, ол база сураган: „власты сү-

бэй турган кижиләрди нэрэ пёко оттурузуп, кажыларын ёлтўрўи јадылар?“ дэган. Андый эрмәктәрди ол маа көп айдатан ёлгон.

Јанар тужунда бис әкў таныжып алала ўзәрә боибиска ачазынча бичик чийәр болдык Јанган кийндә 1883 жылда мән ноябрь айдан озо ананг ўч кат алгам, әкинчизин Казань

В. И. Ленин (наизы—была)

дәп турада 1889 жылда тушташканык. Анда бис полициаларга сәстирбәскә револуциадынг кәрәгинәг ары јуулушканык. Качан мән таныш кижимнәг эрмәктәжип тургамда срай ўн угулган: „Владимир тайй бу сләр ба?“ дәп.

Анаг кайаланып көрбизэм 20 жашка жуук уул турат. Көстөжип ол уулды таный-илбай салдым. Анын кийндө уулдан үн чыкан: «Гончаров! ороды билип жазаарба? дэп» Ол-ло айтканымнаг таныжып экү эзэн-дэштибис-нэ.

20 жаштаг ала Володя бэлэндэнгэн калыктын учун иштэйргэ, ол боиныг тынына калыктын учун ачынбаган. Үүрэнип турганан ала Володяныг революционер болгонын аным-нан биргэ үрэнгэн үрэнчик Я. Будущев айдат: „Ульянов Володя качан гимназия дэп школдо үрэнгэндэ, ишмэкчиләрдинг краачылардын, жаман жадып тургандарынан ары сагыжка калатан дэп! јер үстүндэ нэ болуп турганын, жуук уулдарды жууп алып, бичиктәрдән кычыр-балып аларга айдып бәрәтән блогон. Кажызы аан сөзинэ кәлбәгәндәриндә, ол нәдәнг ары айында болотонын айтпәрәтән.“

Үүрэнип турган улустар жуулушканда, Володя Ульянов јокто, алардын собраниалары сүгүн-чизи јок болотон, алардын ортозында кәм јоогы ончозына билдирәтән, Володя Ульянов кандий-да калыктын баалдарын, качан аан јолунча барганда эмәзә нәлә айткан сөзин уканда-рында, боимнан кожо алатан. Мария Ильи-

нишна Владимир Ильичтың сийны айдат; „Володя туулгандо-ок сагыжы баалдардийнан башка болгон, баштап алган ижин түгәспәйчә токтоспойтон. Владимир Ильич гимназия дәп школдо үрәнгәндә-ок бәләндәнгән революциялардың иштәринә, 17 җашта гимназия дәп школдон чыгагәлә, ол революциядың кәрәктәринән ары тың иштәгән“.

Бис 1887 җылда улу ачазынан Александр Ильичтан кат алганык, аан тың кыйналып җатанынан ары, анын кийндә узак полбой-лө революциядың иштәринән ары өлкалды дәп экинчизин кат кәлгән. Владимир Ильич айткан: „бис ачамның җолынча барбаак“ дәп. Анагла-ала боин бәләндәгән Каандармынан, бай улустарды җок әдәргә. Качан бис Самарской гүбәрдә җатканда Владимир Ильич көп бичиктәр албалып, агаштардың аразында кычырып җадатан. Кайда тың кәрәктү нәмәләрин башка башка чийп ала-ла сананып мәнәдәбәй кычыратан, мән аны көрүц күшүнәтәм. Кычырып пожогондо түрчә барып җүрбалтан, әмәзә бир нәмә җөптөжөр, качан җаан өскөлтөндө, аны революциядың иштәринән ары, башка җәргә есылкаа игәндәр, ол анда боцло чакта мака бичиктәр

кычыратан, тужы јажына чийгән аан каттары
эмди-дә бар.

Владимир Ильичтын сагыжында нәмәзи
болды, нәдәг ары ол бои боинын тынын бәрди?

В. И. Ленин (улустар-ла әрмәктәжип јат)

Байлар помещиктар дэгән кижиләр јок болзын
дәп санаганынаг ары, алар канча канча кыра
јәр тутпазындар дәп, ончо калык тәг болзын

дэп. Краачылар бир өки кырадан тутнай канча иштэгэндэрин, иштэзиндэр дэп, анан өскө тужу јажына кыра салый ажы бойларына-да јэтпэс-нэ дэп; бир нэмэ иштэбэй турган кижилэр курсак јйбэзин дэп. Ончо фабрикалар ас кижинг колында болбозын, ишмэкчилэрдинг колунда болзын дэп; бай кижилэр јок кижилэрди базынбазын дэп; ончо јэр үстүннинг калыгы бир тильду болзын дэп; ончо јэр үстүннинг ишмэкчилэри карындаштый-ок болзын дэп; орустар, еврейлэр, негралар, япондор, китайлар, немцалар и Французстар, бойларынын иштэрининг учун јакшы базын алзын дэп. Ончо фабриктар, јэр, заводтор, иштэп јатан кижилэргэ болзын дэп; күчү баалдарды адалары бичикэ үрэтсин дэп; ончо јоктордын баалдары үрэнзин, јангыс байдын-ла бааладары үрэнбэзин дэп; Комсомолдордын үчүңчи с'езиндэ нөкөр Ульянов (Ленин) айткан; „үрэнигэр! качан өзүп үрэнбалзаар комунистардын обшествоазын јазаирзаар, ол обшестводо ончозы бир болор; јоктор, байлар база јалчылар.“ Ол күчү баалдарды тыг сүүэтэн, алармынан тамгажын-ла ойнойтон. Владимир Ильич пионерлэрмнанг комсомолдорго база айткан; „ончогор јакшы үрэнип бэлэндэнгэр комунисти-

ческий обществады кайында бүдүрэтенинэ“.
Владимир Ильич бир балаады тыг сүүгэн,
амнаг тышкары карлардан кижилэр жазай-

В. И. Ленин күчү баала-была.

тандар болгон үйгө киргэндэ экү ол балаамнаг
окун бакын-ла түжүрэтэндэр, аларды токто-
зотондор. Качан тыг күреүлдөтпегэр дэгэндэ

Владимир Ильич бискэ айдатан: „ойноирго арлашпагар“ дэн. Качан 1921 жылда аш јок болгондо Владимир Ильич аштанг өлбө-зиндэр дэн баалдарга аш бэргискэн, боинынг өлүмүнэнг озо Владимир Ильич аилда баалдарга ёлкалар јазап пэргэн, үйдэгэзи Надежда Константиовна аанг сурууна баалдарга ёлка јазап-ок бэргэн, ол боида күчү баалдарды тынгу сүүгэн. Владимир Ильичтынг јазаган ёлкалары эмдиде турун туру. Ончо баалдар Владими Ильичти сүгэндэр, аанг јакшаа үрэтјатанынаг ары база биргэ ойножотонынаг-да ары, качан Владимир Ильичтинг өлгөни угулпарганда ончо Россиядын, ончо јэр үстүнннг баалдары иляшкандар. Кажы билбэятан баалдар Ульянов Ленин өлгөндө нэдэнг ары иляшты? аанг ончо нэмеди билэргэ үрэткэнинэнг ары.

Ол өлтө калза аанг сагыжы өлгөни јок чийгэн бичиктэриндэ, ол бичиктэринэнг бис үренэрик кайианда аанг ончо калыктынгу учун јатканынча јадарга. Бир үренчик эртэн эрте турагэлэн, бир колына кара-кызыл чибрэк булап алып, Владимир Ильич Лениннын сөгин көрөггө вокзалга барган. Оромдо калык көп болгон. Ол 9 јашту балачак Шурка Бураков күч күйрмнанг калыктынгу ортозынаг чыгып

Ўўрэнчик вокзалда.

алыш вокзалга јэткэн. Анда јэткэндэ калык
балачактан сураган: „нэрэк вокзалга кэлдин?“
дэп. Ол аларга айткан: „ўрэдўўчимнинг сө-

гинэ туштажага“ дэгэн. Кажылары сурагандар: „сэн аны билтязын-ба?“ дэп. Бала аларга айткан: „нөкөр Владимир Ильич Ленин ончо ишмэкчилэрдинг бажы болгон, аан сагыжында ончо јэр үстүндэ революция-ла болзын дэп болгон.“

В. И. Ленин (өлгөн кийндэ)

Пионер дэп баалдар Владимир Ильичтин сөгининг јаанда айткандар: „амыр уйка, Владимир Ильич, бис ончо калыктын учун сээг јолынча-ок турбай иштэйрик, дэгэндэр. Баалдар јакшы үрэнэгэ кичэнгэр! Владимир Ильичтын иштэрин иштэйргэ ижигэр күчүдэ болзо кэлишсин.

Владимир Ильич Ульянов башап алган иштэрин түгээлбэй, ончо јердинг ишмэкчилэрин байлардын колынан пожедолбой, өлди. Аанг иштэрин түгэээргэ кэрэк. Баалдар! слэр јакшы үрэнбалып, бои-боигарды бэлэндэп ала-ла јаан өзүп алзагар революциядын кэрэгинэн ары иштэирзээр!

Ленинын сөөги.

Илл. 12 1267

Алт.
2-370а

В. И. ЛЕНИН И ЕГО ДЕТСТВО. НА АЛТАЙСКОМ (ОЙРАТСКОМ) ЯЗЫКЕ

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СОЮЗА ССР

Москва, Никольская, 10